

Theologiseren met kinderen via bibliodrama

Jean Agten

Iko - Studiedag Filosoferen en / of Theologiseren met Kinderen Utrecht 21 april 2010

1. Situering

Als we het theologiseren op een ruimere manier willen verstaan dan louter verstandelijk, biedt bibliodrama boeiende invalshoeken... Tijdens dit inlevend en dramatiserend omgaan met bijbelverhalen wordt getracht bijbelse betekenissen actueel en spelend te doorleven vanuit de eigen persoonlijke identiteit tegen de brede achtergronden van het maatschappelijke leven. Daarbij worden de bijbelse verhalen doorleefd om beter contact te maken met de eigen spiritualiteit en levensoriëntatie in samenspel met de inspiratie die voorkomt uit de verhalen van en over God.

Bibliodrama beoogt gebruik te maken van vele aspecten van mens zijn zoals voelen, denken, verbeelden, willen, verlangen, handelen... en 'heel' de mens een plaats te geven. Naast een doorleefde ervaringsbetrokken benadering van een menselijk of theologisch thema of verhaal heeft men in bibliodrama bijzondere aandacht voor een reflexieve benadering zowel tijdens het spel als in het uitwisselend nagesprek waarbij de eigen concrete geloofservaringen kunnen worden uitgewisseld.

Tijdens de workshop wordt (op eigen niveau) actief en doorleefd met bijbelverhalen gewerkt in functie van het leren theologiseren (met kinderen). Er wordt na het spel gereflecteerd op de methode en de concrete aanpak in functie van het hanteren hiervan bij kinderen.

Invalshoeken:

- Bibliodrama waarin diverse bijbels-theologische thema's doordacht en doorleefd gespeeld worden (Zonde, ziekte en genezing. Geloofsregels. Wonderverhalen en daden. Jezusbeelden.)
- Bibliodrama met verhalen waarin God of het Rijk Gods expliciet onderwerp van het spel wordt. (Dilemma's rondom God. Gods handelen. Parabels. Actuele verhalen over God)
- Bibliodrama waarin actuele leefthema's en levensspiritualiteit ter sprake komen (waarde en waardering in de multiculturele samenleving, arm en rijk, bestaansangst en levensmoed)

2. Spelbeschrijvingen

2.1. Invalshoek 1.

Een bibliodrama waarbij er gefocust wordt op de persoonlijke beleving van een bijbels personage.

Bibliodrama waarin bijbels-theologische themata doordacht en doorleefd gespeeld wordt.

(Jezusbeelden, verhouding tot Jezus, Jezus leer of heilsboodschap, wonderervaringen, genezing, zonde)

Doelen

Na het beluisteren van het bijbelverhaal een personage zoeken bij een aangegeven figuur uit het bijbelverhaal, zich inleven en een houding aannemen. Daarbij:

- verwoorden wie ze in de gekozen rol zijn, welke positie ze innemen
- de rol van het personage te spelen zoals ze dat persoonlijk verstaan
- de rol te ontwikkelen in relatie en confrontatie met de andere personages
- het verwoorden (vanuit de rol) van de eigen inzichten met betrekking tot de leer (heilsboodschap) van Jezus of van de eigen verhouding tot de figuur van Jezus (in het verhaal)

Tijdens het uitwisselingsgesprek hun eigen gedachten en belevingen in de rol naar elkaar toe verwoorden met het oog op :

- een beter verstaan de mogelijke onderliggende waarnemingen, belevingen, motieven en handelingen van zichzelf en de personages in het verhaal.

- het herkennen van relaties en verbindingen tussen het eigen concrete leven en de diverse verhaalinhouden, situaties en handelingen.
- het verwoorden van aspecten uit hun eigen geloofsvisie of levensinspiratie, hun eigen Jezus visie of Godsbeeld.

Verhaalttekst: de genezing van de lamme: Mc. 2,1-12.

Toen hij enkele dagen later terugkwam in Kafarnaüm, werd bekend dat hij weer thuis was. Er stroomden zo veel mensen toe dat er zelfs voor de deur geen plaats meer was, en hij verkondigde hun de heilsboodschap. Er werd ook een verlamde bij hem gebracht, die door vier mensen gedragen werd. Omdat ze zich niet door de menigte konden wringen, haalden ze een stuk van het dak weg boven de plaats waar Jezus zat, en toen ze een opening hadden gemaakt, lieten ze de verlamde op zijn draagbed naar beneden zakken. Bij het zien van hun geloof zei Jezus tegen de verlamde: 'Vriend, uw zonden worden u vergeven.' Er zaten ook een paar schriftgeleerden tussen de mensen, en die dachten bij zichzelf: Hoe durft hij dat te zeggen? Hij slaat godslasterlijke taal uit: alleen God kan immers zonden vergeven! Jezus had meteen door wat ze dachten en dus zei hij: 'Waarom denkt u zo iets? Wat is gemakkelijker, tegen een verlamde zeggen: "Uw zonden worden u vergeven" of: "Sta op, pak uw bed en loop"? Ik zal u laten zien dat de Mensenzoon volmacht heeft om op aarde zonden te vergeven.' Toen zei hij tegen de verlamde: 'Ik zeg u, sta op, pak uw bed en ga naar huis.' Meteen stond hij op, pakte zijn bed en ging weg; allen die dit zagen, stonden versteld en loofden God. 'Zo iets hebben we nog nooit gezien,' zeiden ze.

2.1.1. Werkwijze 1.

Methodische toelichting

Spelvorm: Een bijbelfiguur verkennen

Tekstlezing: De gehele tekst wordt gelezen

Toelichting spelopzet, doelen en werkwijze

Verhaalfragment: Mensen stromen samen bij het huis van Jezus

Toen hij enkele dagen later terugkwam in Kafarnaüm, werd bekend dat hij weer thuis was. Er stroomden zo veel mensen toe dat er zelfs voor de deur geen plaats meer was, en hij verkondigde hun de heilsboodschap.

Rolinleving en positiebepaling: De deelnemers aan het spel leven zich allen in, in de rol van 'één van de mensen die toestromen'. In de rol van de menigte kunnen ze een eigen invulling geven aan deze rol: ze kunnen een volgeling van Jezus zijn, een leerling, een buur of familielid, een toevallige voorbijganger, een ouderling of kind...

In deze rol kunnen zij hun aangetrokken zijn uiten in de houding die ze aannemen en hun plaatsing op het speelterrein t.o.v. de figuur van Jezus en door de positionering in of buiten het huis.

Spelronde 1.

Op het speelveld wordt het huis van Jezus, de deur en de ruimte buiten de deur aangegeven. De figuur van Jezus wordt opgeroepen door de plaatsing van een stoel (eventueel met een doek bekleed) in 'het huis van Jezus.

De spelers leven zich in, in hun rol, stellen zich voor wie ze zijn en hoe en waarom ze daar aanwezig zijn. Ze nemen een positie in op het voorgetekende speelveld en nemen een gepaste houding aan.

De spelers vertellen vanuit de eigen opgenomen rol: wie ze zijn en wat ze komen doen of hopen mee te maken. Bijvoorbeeld: dat ze gewekt zijn door: hun nieuwsgierigheid, door de volkstoeloop, door wat ze gehoord hebben van anderen over Jezus, door de verwonderlijke handelingen waarover ze gehoord hebben, doordat ze geraakt zijn door wat Jezus vertelt, door zijn standpunten, zijn opvattingen, zijn leer, zijn levensstijl...

Spelronde 2.

De spelers kunnen vanuit hun rol iets zeggen of vragen aan de spelers in de rol van andere aanwezigen mensen. Ze kunnen ook iets zeggen tegen of vragen aan Jezus. (zijn rol wordt verbeeld door een stoel) Hierbij kan aandacht gegeven worden aan:

- reacties n.a.v. de eerste voorstellingen, uitspraken, motieven...

Bijvoorbeeld: *“Ik erger mij aan al die nieuwsgierigen”, “Ik begrijp niet waarom jij hier op een ‘wonder’ komt wachten” “Ik ben verwonderd dat er de dag van vandaag nog zoveel belangstelling is voor Jezus.” “Kan jij mij eens vertellen wat je zo in Jezus ziet, dat je bijna op zijn schoot zit”*

- de verkondigde leer of heilsboodschap van Jezus

Bijvoorbeeld: *“Ik geloof niet wat er over Jezus verteld word. Ik wil het met mijn eigen ogen zien”. “Ik ben nieuwsgierig naar mensen die ongewone dingen kunnen.” “Ik kom om te luisteren, want wat hij zegt is zo gedurfd.” “ Zijn keuze voor de zwakke medemens is opmerkelijk, ik wil ervan leren.” “Jezus, heb je geen schrik van die schriftgeleerden die hier zitten?”*

Na de tweede spelronde worden de spelers gevraagd hun rol (als mens in de menigte) af te leggen en weer zichzelf te worden.

Uitwisseling

Na deze korte inleef- en spelronde volgt een uitwisseling van belevingen en ervaringen bij het spel tijdens een kringgesprek.

Aandachtspunten gaan naar:

- belevingen en ervaringen bij de spelervaringen en -inhouden.

De eerste bedoeling is dat de kinderen zich hun belevingen, gedachten, woorden, verlangens en handelingen in de rol bewust worden en in een verder stadium deze mogelijk herkennen in hun eigen levenssituaties of in die van anderen.

Begeleidende richtvragen voor de gespreksleider kunnen zijn:

Welk bijbelfiguur heb je gespeeld? Hoe heb je deze rol beleefd? Wat heb je gevoeld, gedacht, gefantaseerd, gewild, gezegd, gedaan? Wat had je graag nog willen zeggen en doen? Welke gedragingen of woorden van de andere spelers hebben je aangesproken of gestoord? Wat ging er dan door je heen?

- eigen associaties en levenservaringen die zijn opgekomen bij het spel van jezelf of van anderen

Naar aanleiding van het spel kunnen tijdens het spel of in de momenten erna associaties ontstaan met eigen levenservaringen in het eigen verre of nabije verleden. Men herkent iets van wat zich in zij of haar leven afspeelt. Men ziet verbanden ontstaan tussen het gespeelde spel en de omgevende werkelijkheid op micro en macro niveau. De associaties kunnen persoonsbetrokken of maatschappelijk van aard zijn. Ze kunnen handelen over de bijbelse werkelijkheid, het eigen geloofsleven, de eigen inspiratie en oriëntaties.

Begeleidende richtvragen voor de gespreksleider kunnen zijn:

Als je nu echt die bijbelfiguur zou zijn, wat zou je dan nog allemaal doen of zeggen? Herken je iets van je rol in je eigen leven, vroeger of nu? Voel jij je soms, doe je soms, ben je soms als de menigte. Zie je situaties uit het verhaal of het spel ook in de maatschappij en de wereld rondom je gebeuren. Vertel even.

- ervaringen en overwegingen bij het verstaan van het bijbelverhaal, bij het begrijpen van Jezus' leer, Jezus' positie of -handelen.

Aandacht is er tijdens deze gespreksronde voor de associaties, belevingen en overwegingen met betrekking tot de eigen visie en beleving, begrip... van bijbelverhalen en de bijbelse Umwelt. Er kan stilgestaan worden bij de figuur van Jezus en of bij Godsbeelden die doorheen het spel aan de orde kwamen.

Begeleidende richtvragen voor de gespreksleider kunnen zijn:

Hoe heb je jezelf ten opzichte van Jezus ervaren in je rol als toeschouwer? Wat heb je over Jezus gezegd? Welke houdingen of handelingen heb je aangenomen tijdens het spel? Welke houdingen of uitspraken van anderen t.o.v. Jezus zijn je opgevallen? Wat is er je rondom Jezus doorheen het spel duidelijker of onduidelijker geworden?

2.1.2. Werkwijze 2.

Methodische toelichting

Spelvorm: Groepsinteractiespel met diverse verhaalfiguren.

Tekstlezing: De gehele tekst wordt gelezen

Toelichting spelopzet, doelen en werkwijze.

Verhaalfragment: Het hele verhaal

Gekozen rollen uit het verhaal: mensen(menigte), schriftgeleerden, daggers, lamme, Jezus, God.

Het spel wordt gespeeld met de verschillende rollen uit het bijbelverhaal en met alle deelnemers van de groep tegelijk. Deze spelvorm laat een grotere dynamiek toe waarbij het hele verhaal dramatisch ten volle doorleefd kan worden. De vele inhoudelijke sporen en betekenissen van de verhaalttekst zijn tegelijk in het spel. Ze vinden een eigen weerklank bij elk van de deelnemers. Het vraagt van de begeleider de nodige ervaring om deze spelvorm kwaliteitsvol te begeleiden.

Inzoomen op deelthema's, de doelen beperken, het aantal verhaalrollen afgrenzen ... zijn middelen om deze spelvorm makkelijker te begeleiden of gericht te hanteren. Bijvoorbeeld op een bijbels of theologisch thema: begrip 'wonder', bijbels wonderverhaal, Jezus als wonderdoener...

De doelen

- Het verkennen van een religieus figuur uit het religieus verhaal.
- Het verkennen van motieven, handelingen, gevoelens, emoties, gedachten, kritieken, bedenkingen,... van een religieus figuur.
- Het stilstaan bij je persoonlijke aantrekking/afstoting, geraaktheid of betrokkenheid n.a.v. een religieus figuur.
- Ervaren hoe een positiebepaling t.o.v een religieus figuur sprekend kan zijn voor het eigen denken doen en laten in de context van het verhaal.

De kinderen kunnen hun eigen inzichten t.a.v. het 'wonder' van het verhaal naar elkaar toe verwoorden en wederzijds bevragen met het oog op :

- een ruimer begrip van ziekte en genezing
- een beter verstaan van de samenhang tussen ziekte en zonde in de joodse samenleving uit Jezus tijd.
- een ruimere kijk op het begrip 'wonder' en 'wonderverhaal', een uitklaring van de spanning tussen begrippen als: mirakel, tegennatuurlijk, onverklaarbaar, symbolisch, verhalend, hoop, sterk geloof, verlangen naar verandering; en verder als gave, toemaat ,toegift van de God van het Leven in diens bekommernis om het kleine, het zwakke, het naamloze.
- het in de eigen realiteit herkennen (en mee realiseren) van wonderen die mensen elkaar trachten aan te doen.

Voorbeeld van een voorbereide vraagstelling met betrekking tot het 'wondere' in het verhaal.

Wat zie je gebeuren, wat bedenk je daarbij? Waarom brengt men de lamme bij Jezus? "Heeft dat iets met de verlamming van de lamme te maken? Waarom zegt Jezus iets over zonden vergeven? Wat zegt Jezus over 'zonden en zonden vergeven'? Wat zegt hij over genezen? Wat denken jullie hierbij , mensen, dragers, schriftgeleerde, lamme, Jezus? Waarom zijn de schriftgeleerden zo kwaad over Jezus' vergeving? "Kan dat zonden vergeven, een lamme genezen? Denk je dat de lamme te genezen is? Waarom denk je dat? Moet de lamme zich bekeren om te genezen? Wat moet hij dan doen? Heeft bekeren met genezen te maken? Moeten ook de mensen zich bekeren opdat de lamme zou genezen? De schriftgeleerden ook? Kan een verlamde nog genezen? Uit zichzelf? Heeft hij daar andere mensen voor nodig? Wie? Mensen die hem verzorgen, verplegen, die hem overal mee naar toe nemen, die met hem spreken? Of dokters, genezers, medicijnmannen... Kan Jezus de lamme genezen? Waarom denk je dat? Wat gebeurt er dan? Is Jezus een dokter, een genezer, een tovenaar...? Doet Jezus alles alleen? Heeft hij daar hulp bij nodig? Van de lamme zelf? Van andere mensen? Van de hele samenleving? Wat is het, wie is het, dat (die) de lamme genezen

heeft? Wat denk je dat Jezus gaat zeggen, doen? Zal die inspanning van de dragers geen maat voor niets zijn? Is het door hun toedoen dat de lamme geneest denk je? Vertel eens ...” Denk je dat het afgesproken spel is? Denk je dat Jezus het volk wil misleiden? Heeft de lamme de hele tijd maar gedaan alsof? Sommige mensen denken dat Jezus wonderen kan doen? Wat denk je daarvan? Wat kan hij wel en wat niet? Wat is daarvoor nodig? Wat vind je ervan dat de mensen God verheerlijken?” Moet niet eerder Jezus verheerlijkt worden? Of de dragers? Wat heeft God hiermee te maken? Doet God genezingen, wonderen? Werken God en Jezus samen? Altijd? Hoe gaat dat in zijn werk?

Uitwisseling

In een eerste fase kunnen de kinderen de eigen gedachten en belevingen in de rol naar elkaar toe verwoorden met het oog op :

- een beter verstaan van de mogelijke onderliggende waarnemingen, belevingen, motieven en handelingen van de personages in het verhaal.
- het herkennen van relaties en verbindingen tussen het eigen concrete leven en de diverse verhaalinhouden, situaties en handelingen.

De kinderen kunnen in een tweede fase van uitwisseling hun eigen inzichten t.a.v. het 'wondere' van het verhaal naar elkaar toe verwoorden en wederzijds bevragen met het oog op:

- een ruimer begrip van ziekte en genezing.
- een beter verstaan van de samenhang tussen ziekte en zonde in de joodse samenleving uit Jezus' tijd.
- een ruimere kijk op het begrip 'wonder' en 'wonderverhaal'.
- het in de eigen realiteit herkennen van wonderen.

De uitwisseling wordt beëindigd met de herlezing van het bijbelverhaal.

Aandachtspunten

De aandacht richten op de wijze waarop kinderen wonderverhalen verstaan. Doorheen het ingeleefde spel van het bijbelse wonderverhaal trachten het eigen vermoeden, het eigen verstaan, de eigen interpretatie van het verhaaldebeuren van de kinderen aan de oppervlakte te brengen, te verkennen, uit te diepen, te confronteren, te verruimen.

Het verhaal reikt doorheen de diverse personages (hun aard en hun handelingen) mogelijk verscheidene zienswijzen aan t.a.v. het gebeuren waardoorheen kinderen hun eigen bewuste, voorbewuste of onbewuste indrukken of interpretaties kunnen uiten.

Doorheen het spelen van de rollen uit het verhaal maken de kinderen ook contact met de andere aspecten en inhoudelijke dimensies van de rol en dus niet alleen met hun visie en kijkwijzen t.a.v. wonderverhalen.

Vandaar dat er (hoewel niet expliciet) de nodige aandacht aan wordt besteed, om volgende redenen:

- Het vormt de essentie van bibliodrama. De persoonlijke belevingen eisen de nodige aandacht.
- Het is nodig als inleving voor het spel en de diverse rollen.
- Het uitdiepen van de andere aspecten werkt verdiepend en verruimend voor het verstaan en interpreteren van het 'wonder'.
- Het spelen roept andere ervaringen uit het leven van het kind op waar we niet zomaar aan voorbij kunnen gaan. Een kind is een geheel mens en hier volstaat het dus niet louter partieel in te zoomen op het verstaan van het 'wondere' alleen.

2.2. Invalshoek 2

Hedendaags actueel verhaal over God twee aan twee spelen

Doelen

Verhaaltekst: Toen de mensen groot waren. Toon Tellegen

Toen de mensen
groot waren en almachtig,
na lang wachten,
vonden zij god,
ergens verkleumd
in het donker op de grond.

Zo zo God, zeiden zij,
U hier...

Zij schudden hun hoofd
maar niet lang daarna
strooiden zij brood,
zetten schoteltjes wijn voor hem neer
en zagen hoe hij
aarzelend dichterbij kwam...

En heel voorzichtig,
met één vinger,
raakten zij hem aan

Werkwijze

1. Ontmoeting tussen God en mensen (ontmoetingsspel)
 2. En heel voorzichtig, met één vinger, raakten ze hem aan.
 - a. Twee aan twee spelen. Mens en God.
 - b. De mens benadert God en raakt (mogelijk) aan.
- Gebruikmakend van brood en wijn

Omgaan met opening, perspectief, inspiratie, oriëntatie...in een bibliodrama

Verhaalkeuze: beantwoordend aan bovenstaand doel
Verhalen over en met God, Jezus... Rijk Gods, Paradijs, Nieuw Jeruzalem
Verhalen met contrastervaringen van grote figuren, Mozes, Elia, Jezus...
Verhalen met perspectief, met een open einde
Verknip verhalen: de moraal weglaten, werk met verhaaldeelten...

Keuze van de werkvorm

Open(lege) stoel met: God, Jezus...
De godenwinkel
Het spel met de parel(s)

Ontmoetingsspel met God

Het koor: Vb. engel Gabriël en de boodschap aan Maria

Vorbereidende rolverkenningen:

Hoe verhoudt elke rol zich mogelijk t.o.v. Jezus God, aspecten van het perspectief aanreiken

Welke mogelijke vragen en overwegingen zijn hieruit te distilleren voor de diverse rollen in het verhaal

De rolkeuze

Zijn alle 'wezenlijke' rollen uit de tekst gehaald en in het spel opgenomen

Denk aan: engel, satan, vernoemde God (zonder rol), beelden als wolk, berg, ster, vuur, licht, bron, diepte.... die een verwijzend karakter kunnen hebben

Opbouw van het spelkader

Geef deze 'rol(len) met perspectief' een eigen plaats op het speelterrein zodat ze dit perspectief kunnen uitstralen en niet verdwijnen in een hoekje of in de massa.

Het begininterview:

Bevraag niet alleen verleden en heden van een rol maar ook het toekomstperspectief

Bevraag de spe(e)l(st)er naar de verhouding met Jezus, God, engel, ster, bron,...

Vraag naar de verbinding tussen het gekozen personage en het perspectief

Spelinterventies

Vraag de spelers naar hun gevoelens, denkbeelden, dromen, verlangens, houdingen, gedragingen en uitzicht (wezenlijke aspecten van levensbeschouwelijke betrokkenheid)

Probeer de spelers te brengen bij een glimp van uitzicht in hun spelsituatie en minimaal bij een stand van zaken van het heden

Confronteer hen met de gevoelens, standpunten, houdingen en visies van anderen (perspectiefwissel, contrastervaring...)

Hanteer bij gelegenheid de perspectiefwissel o.a. via rolwisseling.

Vraag deelnemers een standpunt in te nemen t.o.v. (een kijkwijze van) Jezus, God, profeet, berg, vuur...

Uitwisseling

Thematiseer de diepgang, het perspectief bij het uitwisselen van ervaringen

Vraag de deelnemers naar hun relatie met Jezus, God... tijdens het spel en in hun actuele leven

Vraag naar het eigen zelfverstaan en geloofsverstaan van de deelnemers vanuit hun spelervaringen

Jean Agten: Fragment uit de Basisopleidingscursus Bibliodrama begeleiden. CCV Antwerpen-Wilrijk

Uitdieping doorheen het spel verhaal van de genezing van de lamme in Mc. 2.

Wat wordt er tijdens een spel aan levenservaringen opgeroepen en hoe verdiepen ze zich?

Beschouwen we nu even de rol van de vier mannen die de lamme dragen. Zo stelden een aantal spelers zichzelf voor.

- "Ik ben een vriend van de lamme. Ik ken hem van kindsbeen af. Ik heb hem naar hier gebracht omdat hij het mij vroeg maar in een genezing geloof ik niet. Ik hoop dat hij niet te ontgoocheld gaat zijn."

- "Ik ben altijd bereid om iemand te helpen en die Jezus die doet het niet voor het geld."

Ik kon niet binnen. Omdat een aantal mannen het dak aan het open maken waren ben ik wat komen helpen met het gedacht dat ik dan beter zou kunnen zien wat er aan de hand was."

- "Ik ben een toevallige voorbijganger die om hulp werd gevraagd. Ik ken die lamme niet en van Jezus heb ik nog nooit gehoord."

- "Ik heb de lamme met veel moeite ervan kunnen overtuigen om hem hier naar toe te brengen"

Ik zou er alles voor doen opdat de lamme zou genezen, daarom ben ik hier."

-"Zolang de lamme de hoop maar niet opgeeft sleur ik hem overal naar toe waar hij zich goed voelt. Trouwens ik help hem omdat hij het recht heeft om er bij te zijn."

-"Een lamme wordt overal uitgesloten, uit het sociaal leven en daarenboven ook nog uit het religieus leven Ik breng die lamme dwars door al die verboden en grenzen heen naar waar hij hoort te zijn, in 't midden voor God 's aanschijn."

-"Ik ben de vrouw van de lamme en ik ben het moe voor hem te zorgen. Het wordt tijd dat iemand voor mij zorgt."

Mensen hebben vele motieven van waaruit ze handelen. Welke motieven de vier mannen in het verhaal van Marcus hanteerden, blijft een open vraag. Traden zij eensgezind vanuit een zelfde inspiratie op of speelden er bij hen ook diverse motieven mee zoals in het spel van bibliodrama?

Deze motieven geven aan van waaruit men tot handelen komt en geven aan de pastor de mogelijkheid om deze te bespreken, te verdiepen, te confronteren. We bekijken hoe dit tijdens een bibliodramaspel verloopt, hoe bepaalde gezichtspunten tijdens het spel kunnen veranderen of zich versterken.

-'De toevallige voorbijganger die van Jezus nooit gehoord had, liep niet verder door maar begon met Jezus een indringend gesprek te voeren over de zin van z'n leven.'

-'De vrouw die er alles voor wou doen opdat de lamme zou genezen, valt Jezus aan omdat hij zo afstandelijk en verbaal blijft en spoort hem aan naar de lamme toe te stappen , hem toe te spreken en in Gods naam iets te doen!'

-'De vrouw van de lamme wil tijdens het spel niet langer 'drager' zijn. Ze heeft al zoveel moeten dragen, zegt ze en zolang alleen dat ze geen energie meer heeft. Ze voelt zich verlamd en speelt in het spel niet langer de rol van drager maar de rol van verlamde waarbij ze zich neerlegt en steun zoekt tegen de benen van een andere verlamde. Die benen leken stilaan hun kracht weer te herwinnen en trachten deze verlamde vrouw te steunen in de rug.'

In het bibliodrama voelen mensen soms hun krachten terugkomen, ervaren ze zich sterker en weerbaarder om hun verlamdheid te dragen, sommigen voelen zich geheeld en genezen.

Laat ik er voor alle duidelijkheid aan toevoegen dat bibliodrama een spel is en geen vorm van gebedsgenezing of welke occulte praktijk dan ook. De uitwerking van ervaringen opgedaan in het bibliodramaspel zijn echter wel ingrijpend en werkzaam op langere termijn.

Ogen geopend

Het gebeurt meermaals bij het verhaal van de lamme dat de dragers de ogen geopend worden, ze maken een (be)keringsproces door. Nogal wat deelnemers aan het bibliodramaspel kiezen de rol van drager, het zijn mensen van goede wil, sociaal voelend, bekommerd om de zwakkeren en altijd bereid om te helpen. Maar wanneer tijdens het spel de gesprekken tussen de dragers, de schriftgeleerden, de menigte en Jezus op en neer gaan over de hoofden van de lammen heen, gebeurt het dat deze laatsten al dat gepraat over hun verlamde situatie niet langer verdragen. Ze protesteren tegen het feit dat iedereen het blijkbaar beter weet, dat er geen rekening gehouden wordt met wat ze zelf denken en voelen, dat ze dat betuttelende gedrag beu zijn. Ze vragen aan de dragers zich eens in hun situatie te verplaatsen en zeggen hen dat ze zeker niet de schuld van hun verlamd zijn willen opnemen, dat ze het niet meer nemen dat ze op deze wijze gedragen worden. Iemand wees zelfs de dragers kordaat terug en sleepte zich tergend langzaam tot aan de voeten van Jezus.

-"Het geklets stoort me, zwans toch niet zo en kom hier eens zitten, liggen. Dan ga je misschien anders zien, anders geloven".

Sommige dragers voelen zich dan afgewezen of gechoqueerd, reageren kwaad of verongelijkt, maar bij de meesten begint dan een lampje te branden over hun wel goed bedoelde maar wat paternalistische, betuttelende wijze van omgaan met de 'zieke' medemens. Als voorbeeld enkele reacties van deelnemers aan het spel.

-"Wat ik geleerd heb is dat heel veel mensen 'een verlamde mens' willen helpen maar doen dit vaak vanuit hun verlangens, hun eigen visie en houden niet genoeg of helemaal geen rekening met de verlamde. Het verhaal is voor mij opengestaan, de lamme is meer dan een mens die daar ligt en niet verder kan"

"Ik merk dat ik als verantwoordelijke voor de sociale dienst van de school mensen met de beste bedoelingen probeer te helpen, maar ik hou misschien wel te weinig rekening met hen."

"Ik werd sterk geconfronteerd met mezelf en hoe ik met zieken omga, door de mond van de lamme hoorde ik vaak de woorden van mijn zus in haar aanvaardingsproces van haar blind zijn. Ze was niet gediend met medelijden en het spreken over die blinde sukkelaar. Ze wilde dat mensen haar nabij zijn en haar nemen als een jonge vrouw."

"Het verhaal maakte mij bewust dat ik soms een nogal opdringerige drager ben, die anderen verplicht dingen te doen die goed voor hen zijn zonder dat ik om hun mening vraag"

"Ineens tijdens het spel zat ik weer in de realiteit, ik besepte plots zeer duidelijk dat ik op een andere wijze moest omgaan met mijn leerlingen, veel meer nabij en luisterend, niet vanuit oplossingen en het zekere weten. Ik sta helemaal perplex."

De stap van dit nieuwe inzicht (tijdens het spel opgedaan) naar de praktijk van alledag is niet vanzelfsprekend, een andere houding aannemen vraagt om een langdurig proces van vallen en opstaan. Maar het inzicht dat wordt opgedaan raakt men niet gemakkelijk kwijt, het staat in het lijf gegrift. Er is een (nieuwe) bron van inspiratie aangeboord. Het vroegere gedrag lijkt oud en achterhaalt en vraagt nodig om vernieuwing, om heroriëntering.

Religieuze ervaring

Voor sommigen is deze aha-erlebnis een ware religieuze ervaring.⁽¹⁴⁾ Door sommigen expliciet christelijk geïdentificeerd.

"Het is alsof God me nabij komt."

"Tijdens het spel herkende ik in de woorden en gedragingen van sommige mensen het gelaat en de aanwezigheid van God."

"Ik heb ervaren dat God mij niet loslaat, mij vastpakt en zegt: 'Kom op Marleen, mensen verwachten iets van jou, laat hen niet in de steek.'"

Veel mensen die intens aan een bibliodramaspel hebben deelgenomen, houden er een ervaring van meer bewustwording van zichzelf en het eigen geloofsverstaan aan over, meer oriëntering ook, een gevoel van kracht en ondersteuning, een sterk gevoel van zeker weten, een oproep tot verandering die sommige als van Godswege ervaren. "Dat was iets van Godswege, ja toch?" of uitspraken die in de evangelietekst zouden klinken als: 'Ja waarlijk deze man is de Messias' worden in het bibliodrama uitgesproken als: "Die aanraking deed wonderen." "Ik voelde iets meer dan de handen van mijn medespeler, meer dan de handen van Jezus nog."

De ervaring van ontmoeting of contact wordt ook veelal niet direct maar pas achteraf tijdens de uitwisseling (sharing) duidelijk. Soms wordt ze nog later in de dagen of weken die op het spel volgen als dusdanig herkend.

De rol van God

In het begeleiden van bibliodrama hebben we in het verleden wel eens de rol van God over het hoofd gezien wanneer deze in het verhaal slechts ter zijde werd vernoemd. Het was omdat bepaalde bibliodramaspelen geen elan kregen dat we merken dat we het wezenlijke vergeten waren. Het uitzetten van het (uiteindelijke) perspectief in het verhaal lijkt ons onontbeerlijk. Er blijft zo altijd, in welke omstandigheden de speelsters ook terecht komen, een uitzicht op bevrijding mogelijk. Omdat in evangelieverhalen God plaatsvervangend aanwezig treedt in Jezus Van Nazareth kunnen we daar de rol van God buiten beschouwing laten. We doen dit soms om verwarring m.b.t. de identificatie van Jezus met God uit de weg te gaan.

Toch is het boeiend om zien wanneer beide rollen aanwezig zijn hoe de speelsters in de rollen Jezus en God met elkaar in communicatie treden. Jezus kan bij God met zijn vragen, zijn twijfels, zijn angsten terecht. God verschijnt naar de figuur van Jezus toe als een in woord en daad ondersteunende aanwezigheid, moedgevend en spoortrekkend. Bij wijlen ook corrigerend. Een bibliodrama waar de rol van God centraal in

het spel is en de speelsters van aangezicht tot aangezicht met deze rol in contact treden wordt door de deelnemers altijd als zeer indringend en beklijvend beleefd.

Fragment uit: Agten, J., (1995). 'Bibliodrama met Marcus' in *De tijd is rijp. Marcus en zijn lezers toen en nu*. Leuven.

Bijbeltheologische betekenisgeving door kinderen

In voorgaande onderdelen is de eigen bijdrage van bijbelverhalen en hun betekenisvelden voor de ontwikkeling van levensbeschouwelijke identiteit meermaals aan bod gekomen. Doorheen een bibliodramaspel vergroten zich ook de inzichten in de werking, structuur en betekenisvelden van de bijbel zelf en heeft dit voor de speler invloed op de bredere situering in het levensbeschouwelijke veld in het algemeen of in de christelijke godsdienst in het bijzonder. Voorbeeld: "Ik heb ervaren dat Jezus geen tovenaarszoon van God is maar een goed mens met mooie en moeilijke momenten en met een immense inspirerende kracht. De nadruk ligt niet op Jezus zelf en z'n wondere kracht maar op de relatie met de mens die verandert." In het spel van de kinderen kunnen ook hun eigen inzichten en appreciaties van de bijbelse elementen en achtergronden aan de orde komen. Voorbeelden: 'Het zou tof de heer in 't echt te zijn, voor een blinde bij een rijke gaan zou toch een mirakel zijn'. Het kind ervaart hier een parabelverhaal als een wonderervaring(verhaal). "Ga tegen de genodigden, tegen de schriftgeleerden en farizeeën zeggen dat de maaltijd klaar is". De farizeeën en schriftgeleerden worden in de bijbeltekst niet genoemd, maar worden door het kind herkend als genodigden die niet willen komen. Eerdere ervaringen en betekenisgevingen worden verbonden met nieuwe situaties. Verhaalfiguren worden aan elkaar gelinkt en in grote structuren een plaatsgegeven waar het eigen zelfverstaan zich een plaats in verwerft. Soms verwoorden kinderen associaties tussen verhaalgehelen zoals in de nabespreking van een spel een kind zegt: "Toen de blinden en de kreupelen bij de heer mochten gaan eten, toen moest ik aan de laatste maaltijd denken." Waarmee het een bijbeltheologisch inzicht verwoordt. In bibliodrama kunnen deze 'verbanden' die kinderen leggen onmiddellijk beleefd worden. De kinderen verkennen dan al spelend wat er zou gebeuren indien er, tijdens het laatste avondmaal waar Jezus en de apostelen het paasfeest vieren, blinden en kreupelen toekomen. Wat zouden de apostelen zeggen en doen, wat zou Jezus zeggen? Zouden zij zeggen wat één van de kinderen zei: 'Zo met iedereen aan tafel, ook de gehandicapten, dat is precies zoals ik denk dat de hemel is.' Wanneer een kind met stralende ogen deze uitspraak verwoordt, kan men slechts vermoeden wat er in het gemoed van dit kind omgaat. In die ogen valt een soort neerdaling van de hemel op aarde af te lezen. De deelname van het kind aan dit gebeuren vervult haar met een sterke emotie en een zinvinding die ze koesteren kan. Voor de identiteits- en levensoriëntatie zijn dit soort ervaringen van intensiteit en van verwoording sterk co-construerend. Het kind verwoordt dit inzicht vanuit de lijfelijke ervaring van het spel. "Zo, met iedereen aan tafel..." Het is die 'doorleefde' ervaring die het verbindend inzicht m.n. '...dat het de hemel is', realiseert. Daarmee wordt mogelijk ook haar beeld van 'hemel' verdicht en geconcretiseerd mede door de ervaringsintensiteit. Dit soort (bibliodrama)ervaringen zijn actuele bronnen van spiritualiteit. Bibliodrama kan ook bron zijn van discussie, overleggingen en theologiseren. De spelbegeleider vertelt tijdens de uitwisseling aan de 11-12 jarige kinderen dat het gespeelde verhaal een parabel van Jezus is die vertelt over het Rijk Gods. Hij stelt de kinderen de vraag: welke vergelijkingen kan je dan maken, welke betekenissen zie je dan, wie zijn de verhaalfiguren....? Er komen in een mum van tijd een veelheid aan verwijzingen naar hun eerdere inbrengen en nieuwe suggesties zodat er een echte gesprekschaos ontstaat. Wanneer de kinderen wat rustiger zijn nadat ieder door elkaar heen zijn inbreng heeft gedaan, neemt de begeleider enkele opgevangen rode draden uit het gesprek weer open vraagt: "Wie zei ook weer dat de heer in het verhaal God was? " "Ik, ik ik, ikke ik!" Wat doet je dan aan God denken? Hier volgen enkele uitspraken van kinderen over God uit het gesprek: "Straks zei iemand: dat feest lijkt op de hemel, en God is toch in de hemel, hij is daar de baas, dus hij is de heer!" "Voor mij is de heer zo lief voor de arme mensen, dan moet hij een beetje toch God zijn, of Jezus kan ook." "Maar God gaat niet eerst die vrienden vragen, God weet toch dat die niet gaan komen naar zijn feest, God weet alles." "Mijn mama zegt: dat God nog veel moet leren. Ik denk dat God aan 't leren is wie de echte vrienden zijn". "Ik denk van niet, ik denk dat Allah alles weet, maar hij doet soms de mensen proeven, zoals die vrienden, die denken dat ze vrienden van Allah zijn." "Naar het feest komen is belangrijk, bij ons thuis ook, 't is een feest van Allah" "Ik dacht dat het

over God ging en niet over Allah” “Allah is God manneke, in ’t Arabisch” “ Maar zij geloven toch anders, hoe kan dat als God Allah is?” “Mijn mama zegt: ‘jij gaat naar die school, want het is ook een school van God Allah’, dus wat wij hier leren over God is ook over Allah” De begeleider zegt: “Kunnen we eens terugkijken naar het verhaal en ons bijbelspel en aan elkaar vertellen waarom we denken dat het over God gaat en over Allah” “ Omdat ik genodigd ben aan zijn feest en ik ben een arme, iemand anders zou mij niet uitnodigen” “ Jawel Poverello” “Ja maar dat zijn mensen die geloven in God” “Ik vind die heer maar niks, alleen die naar zijn feest willen komen zijn goed en al die anderen zijn slecht of wat!” “ Ja, God laat zijn vrienden stikken, ik dacht dat God vriend was” “ Tegen mij was hij nog vriend toen ik zei dat ik nog graag wou komen” “ Mijn mama zegt dat God nog veel moet leren!”

Fragment uit: Agten, J., (2008). ‘Bibliodrama, een bijdrage aan levensbeschouwelijke identiteitsconstructie en levensoriëntatie van kinderen vandaag’ in *Religieuze verhalen ter sprake in de klas en op school* Red. Hermans,C., & van der Zee, T., Budel.